

СВІТЛИЧНИЙ О. П.,

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільного
та господарського права
(Національний університет біоресурсів
і природокористування України)

ЯРА О. С.,

доктор юридичних наук, професор,
декан юридичного факультету
(Національний університет біоресурсів
і природокористування України)

УДК 342.95

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.5.24>

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ ІЗ ЄВРОПОЛОМ

В статті акцентовано увагу на важливості міжнародного співробітництва правоохоронних органів України із міжнародними правоохоронними організаціями. Зазначено, що підписана Угоду, відповідно до якої Агентство Європейського Союзу зі співробітництва правоохоронних органів (Європол) стало учасником Спільної слідчої групи (ЖТ), до якої входять: Литва, Польща, Україна, Естонія, Латвія, Словаччина, Румунія, які здійснюють спільні кроки для забезпечення відповідальності за злочини вчинені військовослужбовцями російських військових формувань на території України. Визначено, що серед різноманітної кількості міжнародних правоохоронних організацій у запобіганні та протидії транснаціональній злочинності у світі, зокрема серед таких як: Interpol, Europol, Aseanapol, Afrapol, Ameripol, Gccpol, правоохоронні органи України найбільш тісно співпрацюють та взаємодіють із Європолем (Europol) – Міжнародною організацією кримінальної поліції, основним завданням якої є об'єднання зусиль національних правоохоронних органів країн-учасниць у сфері боротьби із кримінальною злочинністю. Охарактеризовано окремі вітчизняні законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти, а також міжнародні угоди в яких стисло окреслена мету, завдання та функції взаємодії правоохоронних органів України із Європолем. Зазначено, що для сучасних міжнародних відносин взаємодії вітчизняних правоохоронних органів із міжнародними правоохоронними організаціями є важливим визначення на законодавчому рівні системи правоохоронних органів України, що перш за все серйозно впливає на проблеми правозастосовного характеру. Доведено, що міжнародне співробітництво правоохоронних органів України із Європолем вказує на те, що таке співробітництво є взаємовигідним для обох сторін, надає змогу швидко і оперативно обмінюватися необхідною інформацією з метою запобігання та розслідування кримінальних злочинів, особливо в умовах правового режиму воєнного стану.

Ключові слова: правоохоронні органи, законодавство, співробітництво, злочинність, міжнародні організації, Європол, воєнний стан.



Svetlichny O. P., Yara O. S. International cooperation of law enforcement agencies of Ukraine with Europol

The article emphasizes the importance of international cooperation between law enforcement agencies of Ukraine and international law enforcement organizations. It is noted that the Agreement was signed, according to which the European Union Agency for Law Enforcement Cooperation (Europol) became a member of the Joint Investigation Team (JIT), which includes: Lithuania, Poland, Ukraine, Estonia, Latvia, Slovakia, Romania, which take joint steps to ensure responsibility for crimes committed by servicemen of Russian military formations on the territory of Ukraine. It was determined that among a diverse number of international law enforcement organizations in preventing and countering transnational crime in the world, in particular among such as: Interpol, Europol, Aseanapol, Afripol, Ameripol, Gccpol, law enforcement agencies of Ukraine most closely cooperate and interact with Europol (Europol) - International organization of the criminal police, the main task of which is to unite the efforts of national law enforcement agencies of the participating countries in the field of combating criminal crime. Separate domestic legislative and sub-legislative legal acts are characterized, as well as international agreements that briefly outline the purpose, tasks and functions of the interaction of law enforcement agencies of Ukraine with Europol. It is noted that for modern international relations, the interaction of domestic law enforcement agencies with international law enforcement organizations is important to define at the legislative level of the system of law enforcement agencies of Ukraine, which, first of all, seriously affects the problems of a law enforcement nature. It has been proven that the international cooperation of the law enforcement agencies of Ukraine with Europol indicates that such cooperation is mutually beneficial for both sides, it enables quick and efficient exchange of necessary information for the purpose of prevention and investigation of criminal crimes, especially in the conditions of the legal regime of martial law.

Key words: law enforcement agencies, legislation, cooperation, crime, international organizations, Europol, martial law.

Вступ. В умовах режиму воєнного стану в Україні наша держава з метою охорони прав та свобод громадян, суспільних інтересів та інтересів держави активно співпрацює із міжнародними організаціями, серед яких чільне місце займає співробітництво правоохоронних органів України із міжнародними правоохоронними організаціями, метою співробітництва є допомога розслідуванню, пошуку та затриманню злочинців, які вчиняють злочини території різних країн світу та України. Зазначене, зокрема, впливає із ст. 2 Кримінально-процесуального кодексу України від 13.04.2012 р. №4651-VI, відповідно до якого основними завданнями кримінального провадження є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура [1]. Інші положення процесуального законодавства вказують на міжнародну правова допомога при проведенні процесуальних дій; видачу осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (екстрадиція); визнання та виконання вироків судів іноземних держав та передача засуджених осіб.

Постановка завдання. Метою статті є з'ясування особливостей міжнародного співробітництва правоохоронних органів України із Європолем – Міжнародною організацією кримінальної поліції.



Результати дослідження. На співробітництво вітчизняних правоохоронних органів з компетентними органами іноземних держав та міжнародними організаціями вказує Угоду, яка була підписана у 2023 році, відповідно до якої Агентство Європейського Союзу зі співробітництва правоохоронних органів (Європол) стало учасником Спільної слідчої групи (ЖГ), до якої входять: Литва, Польща, Україна, Естонія, Латвія, Словаччина, Румунія, які здійснюють спільні кроки для забезпечення відповідальності за злочини вчинені військовослужбовцями російських військових формувань на території України [2].

Серед різноманітної кількості міжнародних правоохоронних організацій у запобіганні та протидії транснаціональній злочинності у світі, таких як: Interpol, Europol, Aseanapol, Afrapol, Ameripol, Gccropol, правоохоронні органи України найбільш тісно співпрацюють та взаємодіють із Європолом (Europol) – Міжнародною організацією кримінальної поліції, основним завданням якої є об'єднання зусиль національних правоохоронних органів країн-учасниць у сфері боротьби із кримінальною злочинністю, заснованою в 1923 році у м. Відень, Австрія, розташований Гаазі, Нідерланди.

Варто зазначити, що після розпаду СРСР, розвитком ринкових відносин, кримінальна ситуація в Україні, інших країнах вимагала взаємодії правоохоронних органів України з компетентними органами зарубіжних держав щодо вирішення питань боротьби із злочинністю, що має транснаціональний характер та виходив за межі України, що стало підставою створення Національного центрального бюро Інтерполу, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 25.03.1993 р. № 220 [3]. В подальшому постановою Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 25 березня 1993 р. № 220» від 13.12.2017 р. № 968, постановою Кабінету Міністрів України від 25.03.1993 р. № 220, було викладено в такій редакції: «Національна поліція виступає як Національне центральне бюро Інтерполу» [4].

Разом із тим, з метою використання правоохоронними органами можливостей Національного центрального бюро Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів, з метою удосконалення співробітництва правоохоронних органів України з правоохоронними структурами іноземних держав у рамках Міжнародної організації кримінальної поліції-Інтерпол, підвищення ефективності боротьби із злочинністю, наказом Міністерства внутрішніх справ України, Генеральною прокуратурою України, Службою безпеки України, Державним комітетом у справах охорони державного кордону України, Державною митною службою України, Державною податковою адміністрацією України, видано спільний наказ «Про затвердження Інструкції про порядок використання правоохоронними органами можливостей НЦБ Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів» від 09.01.1997 р. № 3/1/2/5/2/2 [5]. Інструкція визначала порядок використання правоохоронними органами України можливостей Національного центрального бюро Інтерполу в Україні для співробітництва з Генеральним секретаріатом Інтерполу та правоохоронними органами зарубіжних держав під час здійснення діяльності, пов'язаної із попередженням, розкриттям та розслідуванням злочинів, які мають транснаціональний характер або виходять за межі України.

Ратифікація Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, Законом України від 16.09.2014 р. № 1678-VII, вказує, що згідно ст. 13 Угоди Сторони домовились співробітничати на двосторонньому, регіональному та міжнародному рівнях з метою запобігання та боротьби з тероризмом відповідно до міжнародного права, міжнародних норм у сфері прав людини, а також відповідно до гуманітарного права та норм права, що регулюють статус біженців, п. 3 ч. 1 ст. 22 цієї Угоди вказує, що Сторони посилюють двостороннє, регіональне та міжнародне співробітництво у цій сфері, зокрема співробітництво із залученням Європолу [6].

На разі, підставою співробітництва правоохоронних органів України: Національної поліції України; Міністерства внутрішніх справ України; Адміністрації Державної прикордонної служби України; Головного Департаменту по боротьбі з організованою злочинністю



та корупцією Служби безпеки України; Державної фіскальної служби України; Державної служби фінансового моніторингу України; Національного антикорупційного бюро України; Генеральної прокуратури України, стала ратифікована Законом України від 12.07.2017 р. № 2129-VIII Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво, відповідно до якої компетенція Європолу поширюється на боротьбу з організованою злочинністю, тероризмом та іншими формами тяжких злочинів, які перелічені нижче і зачіпають дві або більше держави-члени у такий спосіб, що потребує спільного підходу держав-членів, зважаючи на масштаб, значущість та наслідки таких злочинів. Формами тяжких злочинів є: незаконний обіг наркотиків; нелегальна діяльність, пов'язана з відмиванням коштів; злочин, пов'язаний з ядерними та радіоактивними речовинами; нелегальне перевезення іммігрантів; торгівля людьми; злочин, пов'язаний з автотранспортними засобами; вбивство, заподіяння тяжких тілесних ушкоджень; нелегальна торгівля людськими органами і тканинами; викрадення людей, незаконне обмеження свободи та взяття заручників; расизм та ксенофобія; організоване пограбування; нелегальна торгівля предметами, що становлять культурну цінність, зокрема антикваріатом та виробами мистецтва; обман та шахрайство; рекет та вимагання; підробка продукції та її піратське розповсюдження; підробка адміністративних документів та їх незаконний обіг; підробка грошових знаків та платіжних засобів; злочин з використанням комп'ютера; корупція; нелегальна торгівля зброєю, боеприпасами та вибухівкою; нелегальна торгівля видами тварин, які перебувають під загрозою зникнення, та їхніх п'єдвидів; злочин проти навколишнього середовища; нелегальна торгівля гормональними речовинами та іншими стимуляторами росту [7].

Натомість вказані у цьому, як і у попередніх нормативно-правових документах вказані державні органи, не всі є правоохоронними. Наприклад, відповідно до Положення про Державну фіскальну службу України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21.05.2014 р. № 236, ДФС є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів і який реалізує державну податкову політику, державну політику у сфері державної митної справи, державну політику з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, державну політику у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового, митного законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску [8].

При цьому аналіз правового регулювання діяльності правоохоронних органів вказує на те, що до цього часу в Україні на законодавчому рівні так і не визначено систему правоохоронних органів. Як показує сучасна практика діяльності правоохоронних органів, а також органів, які виконують лише окремі правоохоронні функції вносить дисбаланс у їх діяльність, породжує дублювання окремих правоохоронних функцій, що в кінцевому рахунку впливає на їх правозастосовну діяльність.

Отже, проблемним питання є законодавче визначення системи правоохоронних органів, що перш за все серйозно впливає на проблеми правозастосовного характеру.

Діяльність Європолу та правоохоронних органів України здійснюється в рамках Угоди між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво. Будучи правоохоронним органом Європейського Союзу Європол є одним із ключових правоохоронних органів у боротьбі із організованою злочинністю, тероризмом та іншими формами вчинення тяжких злочинів, які зачіпають дві або більше держав-членів ЄС.

Основними функціями Європолу є його діяльність як центру інформаційної та аналітичної співпраці правоохоронних органів держав-членів ЄС, як центру кримінальної розвідки. Серед іншого, Агенство також виконує функцію центру розвитку спеціалізованої правоохоронної експертизи та допомагає державам-членам ЄС в організації навчання правоохоронців. Однак, Агенство не є правоохоронним органом в класичному розумінні. Співробітники Європолу не розпочинають самостійне розслідування злочину та не здійснюють арешту підозрюваних, а також не можуть діяти без санкції правоохоронних органів країн



ЄС. Якщо Європол вважає за необхідне розпочати кримінальне розслідування злочину, він має здійснити запит до компетентного органу відповідної країни ЄС та ініціювати проведення розслідування. Фактична участь співробітників у проведенні розслідування злочину можлива у разі їх включення до спільної слідчої групи. Обмін інформацією між Європолом та державами-членами, країнами, що не входять до ЄС, і третіми сторонами, відбувається за трьома основними каналами: Мережевий додаток безпечного обміну інформацією (SIENA), Інформаційна система Європолу (EIS) та Платформа для експертів Європолу (EPE). Доступ до каналів обміну інформації є обмеженим [9].

Крім правоохоронних органів України з Європолом співпрацюють й інші державні органи України, що виконують окремі правоохоронні завдання держави. На це вказує Інструкція про порядок використання правоохоронними органами України інформаційної системи Міжнародної організації кримінальної поліції Інтерпол: наказ Міністерства внутрішніх справ України, Офісу генерального прокурора, Національного антикорупційного бюро України, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 17.08.2020 р. № 613/380/93/228/1414/510/2801/5 [10]. З іншого боку, Європол бере участь у двох оперативних групах у відповідь на війну в Україні. Так, Європол спільно з державами-членами ЄС розпочав операцію «Oscar». Така операція має на меті розшук та арешт активів фізичних та юридичних осіб, які потрапили під санкції у зв'язку з російським вторгненням в Україну. Операція також спрямована на підтримку кримінальних розслідувань держав-членів щодо обходу торгово-економічних санкцій ЄС. Європол також бере участь у робочій групі щодо протидії торгівлі людьми. Ця оперативна група має на меті захистити вразливих українських біженців від мереж торгівлі людьми, які користуються масовим відтоком громадян з України [9].

Висновки. Таким чином, здійснене дослідження міжнародного співробітництва правоохоронних органів України із Європолом – Міжнародною організацією кримінальної поліції, вказує, що таке співробітництво є взаємовигідним для обох сторін, надає змогу швидко і оперативно обмінюватися необхідною інформацією з метою запобігання та розслідування кримінальних злочинів, особливого значення це набуває в умовах правового режиму воєнного стану, що дуже важливим не тільки у боротьбі із організованою злочинністю та іншими злочинами, але й в досудовому розслідуванні кримінальних злочинів вчених військовослужбовцями російських військових формувань на території України.

Список використаних джерел:

1. Кримінально-процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. №4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст. 88.
2. Костін А. Коаліція на підтримку справедливості стає ще міцнішою – Європол приєднався до ЛІТ. Офіс Генерального прокурора. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/andrii-kostin-koaliciya-za-spravedlivist-staje-micnisoyu-jevropol-prijednavsya-do-jit> (дата звернення 14.10.2023).
3. Про Національне центральне бюро Інтерполу: постанова Кабінету Міністрів України від 25.03.1993 р. № 220 (в редакції постанови № 968 від 13.12.2017). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-93-п#Text> (дата звернення 14.10.2023).
4. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 25.03.1993 р. № 220: постанова Кабінету Міністрів України від 13.12. 2017 р. № 968. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/968-2017-п#Text> (дата звернення 14.10.2023).
5. Про затвердження Інструкції про порядок використання правоохоронними органами можливостей НЦБ Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів: наказ Міністерства внутрішніх справ України, Генеральної прокуратури України, Служби безпеки України, Державного комітету у справах охорони державного кордону України, Державної митної служби України, Державної податкової адміністрації України від 09.01.1997 р. №3/1/2/5/2/2. URL: <http://consultant.parus.ua/?doc=00CHJ64FFB&abz=0UAMQ> (дата звернення 15.10.2023).



6. Про Ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16.09.2014 р. № 1678-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 40. Ст. 2021.

7. Про ратифікацію Угоди між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво: Закон України від 12.07.2017 р. № 2129-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 33. Ст. 361.

8. Положення про Державну фіскальну служби України: постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2014 р. № 236 (в редакції постанови №846 від 25.09.2019).URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236-2014-p#Text>(дата звернення 15.10.2023).

9. Моїсєєва А. Що потрібно знати про Європол та його співпрцю з Україною. Golaw. URL: <https://golaw.ua/ua/insights/publication/shho-potribno-znati-pro-yevropol-ta-jogo-spivpraczu-z-ukrayinoyu/> (дата звернення 15.10.2023).

10. Інструкція про порядок використання правоохоронними органами України інформаційної системи Міжнародної організації кримінальної поліції Інтерпол: наказ Міністерства внутрішніх справ України, Офісу генерального прокурора, Національного антикорупційного бюро України, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 17.08.2020 р. № 613/380/93/228/1414/510128/5.URL:<https://dbr.gov.ua/assets/files/diyalnist/npa/interpol> (дата звернення 15.10.2023).

